

Міністерство освіти і науки України

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

Педагогічний факультет

Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми «УДОСКОНАЛЕННЯ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПІД
ЧАС ВИВЧЕННЯ СТІЙКИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ»

Виконав(ла): студент (ка) 2 курсу,

PO2-M19p групи

Спеціальності 013 Початкова освіта

Ільницька Оксана Анатоліївна

Керівник

Мартіна О.В., кандидат філологічних

наук, доцент

Рецензент

Гордійчук М.С., кандидат педагогічних

наук, доцент

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ СТІЙКИХ СЛОВОСПОЛУЧЕНЬ У ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ	10
1.1. Типи та основні диференційні ознаки фразеологічних одиниць	10
1.2. Зміст та структура фразеологічних зворотів.....	16
1.3. Стійкі словосполучення в системі роботи над словом у методиці початкового курсу навчання української мови.....	28
Висновки до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ II. ВИДИ РОБОТИ НАД ФРАЗЕОЛОГІЗМАМИ ДЛЯ УВИРАЗНЕННЯ МОВЛЕННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ	40
2.1. Форми роботи над значенням стійких словосполучень.....	40
2.2. Ігрові технології вивчення фразеологізмів.....	54
2.3. Організація, зміст і перевірка ефективності експериментального дослідження.....	71
Висновки до розділу 2.....	78
ВИСНОВКИ	80
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	83

ВСТУП

Актуальність дослідження зумовлена потребою в умовах національного відродження українського суспільства підвищити ефективність навчально-виховного процесу на уроках рідної мови, знайти вагомі засоби педагогічного впливу на особистість учнів з метою збагачення їх мовлення українською фразеологією. „Власне українські лексеми і фразеологізми упродовж багатьох десятиліть витіснялись із сфер суспільного життя, виробництва, побутового мовлення” [4, 21]. Це спричинювало нерозуміння учнями самотності рідної мови, а отже, втрачався вплив на духовну і мовну культуру школярів, формування національно свідомого громадянина.

Державний стандарт початкової загальної освіти орієнтує вчителя на формування в учнів комунікативних умінь у процесі засвоєння мовних знань. Особливість рідної мови як навчальної дисципліни полягає в тому, що вона є не тільки предметом вивчення, а й найважливішим засобом виховання і розвитку особистості [16, 31]. У цьому важливого значення набуває вирішення проблеми формування культури спілкування молодших школярів з опорою на фразеологічне багатство української мови – стійкі сполучення слів, що репрезентують вербальне і невербальне спілкування.

Потреби часу вимагають нових технологій викладання української мови і в школах, і у вищих навчальних закладах. Оволодіння мовою на комунікативних засадах сьогодні становить основу лінгвістичних інновацій, першочерговим завданням вищої освіти. Уміння спілкуватися, використовуючи лексичні й фразеологічні багатства, семантичні й етимологічні глибини, граматичну виразність, словотвірні потенції, стилістичну гнучкість рідної мови в усіх функціональних сферах зумовлює комунікативну компетенцію мовної особистості. Оволодіння мовленнєвими уміннями та навичками, а також лінгвістична компетенція, яка полягає в

опануванні мовою як системою, є тими визначальними чинниками, які забезпечують професійну підготовку вчителя.

Знання фразеології, вміле її вживання є невід'ємною складовою частиною високої мовної культури людини. Фразеологія – це окраса мови і разом з тим могутній стилістичний засіб влучної і дохідливої передачі думки. Тому-то конче необхідно вивчати фразеологію, виробляти навички вмілого користування нею в повсякденній мовній практиці.

Українська фразеологія як важлива складова української мови і мовлення є водночас складовою культури українського народу, її вивчення нерозривно пов'язане з етнокультурознавчими знаннями, формує сукупність знань про побут, звичаї, традиції українців.

У фразеологічному багатстві української мови відображено мудрість народу, його історичний досвід, світогляд, систему моралі, своєрідність народної матеріальної культури, через це фонд етнофразем українців є індивідуальним і неповторним. Уживані в сучасній українській мові фразеологізми етнокультурознавчого змісту є яскравим свідченням різносторонніх зв'язків української мови з іншими мовами світу; вони відбивають зв'язок українського народу з багатьма народами.

Фразеологічні словосполучення є найважливішим засобом мовної образності та виразності. Розмовна фразеологія української мови різноманітна, яскраво експресивна та емоційно насичена. Доречно вжиті, фразеологізми етнокультурознавчого змісту впливають на слухача або читача, допомагають виразніше передати думку, роблять розповідь яскравішою, надають мові емоційного забарвлення.

Збагачення активного словника учнів, удосконалення граматичної будови мовлення, оволодіння українським мовленнєвим етикетом значною мірою повинно здійснюватися засобами української фразеології. „Уміння правильно і доречно користуватися в усному та писемному мовленні фразеологізмами є ознакою високого рівня оволодіння мовою”[5, 11].

Потреба у збагаченні мовлення учнів українською фразеологією визначила необхідність розробки ефективної системи роботи з фразеології на уроках української мови в загальноосвітній середній школі, зокрема в початкових класах. Теоретичне осмислення психологічних, лінгводидактичних основ методики роботи над збагаченням мовлення учнів початкових класів українською фразеологією, узагальнення передового досвіду вчителів початкових класів, педагогічний експеримент і його результати підтвердили актуальність порушеної проблеми.

Окремі аспекти збагачення мовлення учнів українською фразеологією здавна цікавили учених, методистів, передових учителів. Так, ефективні шляхи збагачення мовлення учнів пропонували учені-психологи І.О.Синиця, Г.С.Костюк, Л.С.Виготський, М.І.Жинкін, Д.Б.Ельконін, Л.І.Айдарова та ін.

Сучасна методика збагачення мовлення учнів українською фразеологією будується на основі здобутків українського теоретичного мовознавства (праці О.О.Потебні, Ф.І.Буслаєва, І.І.Срезневського, К.Д.Ушинського, В.О.Богородицького, О.О.Шахматова, П.Ф.Фортунатова, С.І.Аба-кумова, С.Х.Чавдарова, В.І.Масальського, С.М.Дмитровського, І.С.Олійника, О.М.Біляєва, В.Д.Ужченка, Л.І.Скрипника, Г.М.Удовиченка, О.О.Би-стрової, М.Т.Баранова, М.І.Пентиліюк, В.Я.Мельничайка, М.Г.Стельмаховича та ін.) і передового педагогічного досвіду школи.

В останні десятиріччя „особливої актуальності набула проблема лінгводидактичного забезпечення змісту і форм роботи з фразеологізмами, підвищився інтерес педагогічної науки до завдань активізації процесу навчання” [12, 5]. У методиці української мови аналізувалось усне і писемне мовлення учнів, робились спроби визначити критерії досконалого мовлення, розкрити зміст функціонально-стилістичних аспектів вивчення мовних явищ, структурно-семантичний підхід до розвитку мовлення учнів, пропонувалися системи лексико-фразеологічних та граматичних вправ (праці Л.Г.Скрипника, Н.Д.Бабич, А.О.Свашенко, Л.М.Стоян, І.С.Гнатюк,

Л.Г.Авксентьєва, В.О.Горпинича, М.Т.Демського, Ф.Д.Медведєва, А.П.Коваль, М.Я.Плющ, В.Г.Барабаш, М.П.Коломійця).

Попри значні досягнення в останні десятиріччя в методиці початкового навчання, „теорія і практика роботи над збагаченням мовлення та розвитком фразеологічного запасу учнів потребує глибшого аналізу”[59, с.45], оскільки „в дослідженнях не наводиться оптимальна кількість фразеологічних одиниць у мовленні молодших школярів, не аналізується роль фразеологічної синонімії, антонімії, багатозначності, не акцентується увага на актуальних для розвитку усного та писемного мовлення учнів питаннях стилістичного співвіднесення фразеологічних одиниць, походження фразеологізмів української мови” [44, с.19].

Збагачення мовлення учнів 1-4 класів українською фразеологією потребує систематичного та планомірного підходу. Досі ця тема не була предметом спеціального дослідження. Існує також як окреме питання проблема відбору фразеологічних одиниць для засвоєння молодшими школярами та визначення їх оптимальної кількості (враховуючи стійкі словосполучення, які діти засвоїли у дошкільний період).

Спостереження над особливостями усного і писемного мовлення молодших школярів, бесіди, результати проведеного зрізу знань учнів з фразеології свідчать про обмежене вживання фразеологізмів. Причиною цього є несистематичність фразеологічної роботи на уроках рідної мови в початкових класах, відсутність науково обґрунтованої системи організації занять.

Таким чином, вибір **теми** дослідження зумовлений, з одного боку, соціальним значенням володіння мовою як засобом спілкування і пізнання дійсності, з іншого – невисоким рівнем культури мовлення учнів початкових класів, недостатнім опрацюванням проблеми збагачення словникового запасу учнів початкових класів фразеологізмами, роботи над фразеологізмами як засобом формування культури мовленнєвої поведінки і спілкування молодших школярів

Об'єктом дослідження є процес збагачення мовлення учнів українською фразеологією в початкових класах загальноосвітньої школи на заняттях з рідної мови.

Предмет дослідження — зміст, методи, прийоми та засоби збагачення образного мовлення учнів українською фразеологією.

Мета роботи полягає у визначенні орієнтовного мінімуму фразеологічних одиниць для засвоєння учнями 1-4 класів і в розробці ефективної системи роботи з фразеології на уроках рідної мови та експериментальній її перевірці.

Відповідно до визначеної мети дослідження планується розв'язання таких завдань:

1. Визначити теоретичні основи вдосконалення методики роботи над збагаченням мовлення учнів українською фразеологією.
2. Проаналізувати стан роботи з фразеології в початковій школі.
4. Визначити рівень уміння молодших школярів використовувати українські фразеологізми в усному і писемному мовленні.
5. Розробити систему вправ, спрямовану на формування в учнів 1-4 класів умінь і навичок доцільного використання фразеологізмів у мовленні та перевірити її ефективність.

Робоча гіпотеза дослідження полягала у припущенні: ефективність роботи над формуванням культури спілкування на фразеологічній основі в початковій школі підвищиться, якщо запропонована методика передбачатиме: 1) посилення комунікативного підходу до опрацювання фразеологічних явищ; 2) реалізацію системного підходу до збагачення фразеологічного словника молодших школярів спеціально дібраними тематичними групами фразеологізмів; 3) визначення ефективних форм роботи з фразеологічним матеріалом, раціональне поєднання методів, прийомів і засобів навчання; 4) залучення міжпредметних зв'язків у системі навчальних предметів початкової школи (українська мова → читання → мистецтво → курс “Я і Україна”).

Методологічною основою дослідження стали: Концепція мовної освіти в Україні, положення про формування національно свідомої мовної особистості (О.М.Біляєв, М.С.Вашуленко, С.Я.Єрмоленко, Л.І.Мацько, Л.В.Скуратівський); праці лінгвістів-фразеологів про сутність фразеологізму як мовної одиниці, про специфіку фразеологічного значення (Л.А.Булаховський, В.С.Ващенко, В.П.Жуков, В.М.Мокієнко, В.М.Телія, М.М.Шанський), про походження та формування української фразеології, фразеологічний склад сучасної української мови (І.К.Білодід, А.П.Коваль, Ф.П.Медведєв, І.І.Огієнко, О.О.Потебня, В.М.Русанівський, Л.Г.Скрипник, В.Д.Ужченко); мовознавчі розвідки з питань мовленнєвого етикету спілкування (Н.Д.Бабич, М.П.Білоус, С.К.Богдан, Я.Ф.Головацький, А.П.Коваль, Л.І.Мацько, М.І.Пентилюк, Л.М.Полюга, В.Т.Скуратівський, М.Г.Стельмахович, Н.І.Формановська); праці вчених-методистів з проблеми опрацювання основних правил мовленнєвого етикету в школі (Г.А.Андрієвська, Н.Д.Бабич, М.С.Вашуленко, Є.В.Івашина, Т.О.Ладиженська, О.М.Миронюк, О.В.Миртов, М.Г.Стельмахович, В.О.Сухомлинський, Л.Ф.Ткачук).

Практична цінність дослідження визначається тим, що основні його положення, висновки, вправи і завдання та рекомендації можуть бути використані в процесі навчального процесу вчителями-практиками в роботі над збагаченням мовлення учнів фразеологізмами; студентами під час педагогічної практики.

Для вирішення поставлених завдань використовувались такі загальнонаукові та спеціальні **методи** дослідження:

а) **теоретичний** аналіз та синтез досягнень мовознавчої, педагогічної, психологічної, методичної наук з проблеми збагачення мовлення учнів українською фразеологією; ознайомлення з шкільною документацією; опис процесу дослідження та узагальнення;

б) **емпіричні** методи: відвідування уроків, бесіди з учителями та учнями; аналіз усних і письмових робіт учнів; аналіз фразеологічних

помилки, допущених учнями 1-4 класів у письмових роботах та усному мовленні;

в) констатувальний зріз і формувальний експеримент, перевірка ефективності пропонованої системи занять.

Апробація результатів дослідження здійснювалася в навчально-виховному процесі під час педагогічної практики, шляхом виступів з доповідями і повідомленнями на науково-практичних студентських конференціях у Кам'янець-Подільському національному університеті імені Івана Огієнка (2018–2019рр.). Матеріали роботи обговорювалися на засіданні кафедри педагогіки і методик початкової освіти.

Структура і обсяг дослідження. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Обсяг роботи становить 87 сторінок. З них 82 сторінок – основного тексту.

ВИСНОВКИ

Фразеологія – це постійно живий, оновлюваний, виразно емоційний компонент кожної мови, а отже, й української. Фразеологія як наука – порівняно молода галузь. Загальнослов'янська фразеологія представлена у дослідженнях О.Потебні, Ф.Буслаєва, В.Виноградова, Б. Ларіна, Л.Булаховського, Ф.Медведєва, Г.Удовиченка, Ф.Янковського. Вагомий внесок у розробку проблем фразеології сучасної української літературної мови зробили Л.Булаховський, І.Білодід, М.Жовтобрюх, І.Чередниченко, А.Коваль, В.Коптілов, Л.Скрипник, В.Ужченко та інші, чий доробок важко переоцінити.

Фразеологія – це сукупність більш чи менш усталених, семантично нерозчленованих чи відносно членованих словосполучень. У широкому розумінні фразеологія – це незмінний за формою компонент мовної творчості, що включає в себе різні ідіоматичні звороти, каламбури, —фразеологічні зрощення і —фразеологічні єдності (за В.В.Виноградовим), це висловлювання видатних осіб, вислови переважно літературного характеру.

Фразеологізми – це невичерпні мовні джерела, які живлять мовлення будьякої стильової зорієнтованості. Фразеологізми наповнюють мовлення глибинною свіжістю, надають йому художнього звучання, лексичної й синтаксичної витонченості, довершеності. Вони фіксують найтонші відтінки думок, почуттів, найрізноманітніші якості мовлення людей, надають йому виразності, національного колориту.

Проблема використання фразеологізмів вирішується у процесі використання системи вправ. Запропонована система комплексних вправ виконує такі функції: комунікативну (підготовка до мовленнєвої діяльності з урахуванням ситуації спілкування); мотиваційну (формування інтересу до засвоєння фразеологізмів; спонукання до використання їх у мовленні); пізнавальну (засвоєння нових знань з культури спілкування); актуалізаційну (актуалізація опорних знань і умінь з культури спілкування); операціональну

(дидактичні ігри з використанням фразеологізмів); формувальну (формування умінь вживати у мовленні фразеологізми); розвивальну (забезпечення розвитку здібностей мовленнєвої особистості); організаційну (включення у різні ситуації спілкування); виховну (виховання особистості, здатної до комунікації); корекційну (сприяння попередженню і усуненню помилок); контрольну (перевірка засвоєння вмінь засобами фразеології оцінити ситуацію спілкування).

Під час добору фразеологізмів для засвоєння молодшими школярами доцільно керуватися такими критеріями: доступність фразеологізмів для дітей; значення фразеологізмів в етичному вихованні та для розвитку світогляду; вживання фразеологізмів у різних життєвих ситуаціях; врахування сфери їх уживання; відповідність фонетичних, лексичних, синтаксичних особливостей фразеологізмів граматичному матеріалу, який вивчається у початковій школі. Щоб засвоєння фразеологізмів не обмежувалось лише ознайомленням з їх значенням, необхідна систематична мовленнєва діяльність, спрямована на використання цих висловів на рівні словосполучення, речення, тексту.

Результативність роботи з фразеологізмами залежить від раціонального використання активних форм організації навчальної діяльності учнів (індивідуальна, парна, групова), ефективних методів навчання мови за способом взаємодії вчителя і учнів (слово вчителя, бесіда, спостереження над мовою, робота з довідковою літературою, вправи), прийомів роботи з фразеологічним матеріалом з урахуванням дій, обов'язкових для формування мовленнєвих здібностей (прослуховування, читання, вимова, запам'ятовування, читання, написання фразеологізмів; співвідношення стійкого словосполучення з реальністю; відшукування в мові відповідних фразеологізмів для використання їх в усному і писемному мовленні).

Навчальний експеримент дозволив визначити ефективні методи та прийоми, які сприяють формуванню комунікативних умінь на матеріалі фразеології. При використанні фразеологічного матеріалу, який увійшов у

приблизний фразеологічний мінімум, створена та запроваджена у практику викладання система вправ. Вона дозволяє проводити фразеологічну роботу у процесі вивчення програмових розділів курсу української мови та органічно пов'язує вивчення питань граматики і орфографії з розвитком фразеологічних умінь і навичок, розширенням та збагаченням словникового запасу учнів фразеологічними сполученнями.

У результаті цілеспрямованого методичного спостереження над процесом проведення фразеологічної роботи у 3-х і 4-х класах була запропонована, а в результаті констатувального та контрольного зрізів підтверджена правомірність висунутої нами гіпотези про те, що, якщо фразеологічну роботу на уроках рідної мови та читання у початковій школі підпорядкувати закономірностям системного функціонування фразеологічних зворотів у мовленні, багатоаспектній взаємодії фразеологічних одиниць з одиницями інших рівнів мови, то це забезпечить міцніше засвоєння учнями фразеології мови та оволодіння навичками роботи з фразеологічним матеріалом як основою розвитку багатого й експресивно забарвленого мовлення учнів початкових класів, підвищить інтерес до вивчення мови.

Проведене дослідження не претендує на всебічний розгляд проблеми формування культури спілкування молодших школярів засобами фразеології. До подальших напрямів дослідження проблеми вважаємо за доцільне віднести дослідження методичної готовності вчителів початкових класів до активного використання фразеологізмів у мовленнєвому розвитку молодших школярів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артемова О. Психолінгвістичний аспект дослідження мовленнєвої діяльності і мовленнєвого спілкування // Проблеми формування мовної особистості учнів середніх загальноосвітніх закладів : [зб. наукових праць] . Рівне, 2006. С. 45-49.
2. Бих І. Мовно-мовленнєвий розвиток учнів початкових класів як необхідна умова успішного навчання. – Київ: Магістр. 2005. Вип.1. С. 95-98.
3. Біденко В. Творча робота школярів на уроках мови // Початкова школа. 2007. № 7. С. 48-51.
4. Білоноженко В.М. С.І.Гнатюк. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів. Київ: Наукова думка, 2002. 154 с.
5. Буряк П.А. Робота над фразеологізмами //Початкова школа. 2000. № 4. С.11-14.
6. Василенко В. Лінгвістичні казки на уроках української мови // Українська мова і література в школі. 2005. № 7. С. 35-39.
7. Вернигора Т. І. Розвиток комунікативної компетенції учнів у процесі вивчення фразеології // Вивчаємо українську мову та літературу. 2015. №15. С. 15–17.
8. Виноградов В.В. Русский язык (Грамматическое учение о слове): Учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., испр. Москва: Высшая школа, 1986. 639 с.
9. Вікова та педагогічна психологія. Навч. посіб. / [О. Г. Вирда]. К. : Центр учбової літератури, 2011. 112 с
10. Герасимчук В. Власні імена в українських фразеологізмах // Дивослово. – 2005. №4. С. 43-47.
11. Греб М.М. Теоретико-методичні засади навчання лексикології та фразеології майбутніх учителів початкових класів : автореф. дис. ... д-ра пед. наук. Київ, 2017. 45 с.
12. Гребницький Г. Формування в учнів мовленнєвих умінь засобами фразеології // Українська мова і література в школі. 2001. №5. С. 5-8.
13. Груба Т.Л. Тематичний словник синонімів (Укладання й використання на

- уроках розвитку зв'язного мовлення) // Урок української. 2001. № 4. С.31-32.
14. Гунява Г. Розвиток усного мовлення на уроках читання // Початкова школа. 2002. № 4. С. 16-17.
15. Денисюк Л. І. Систематизація та узагальнення вивченого: (Тема: Лексикологія і фразеологія) // Відкритий урок. 2002. №1 - 2. С. 42 – 47.
16. Державний стандарт початкової освіти // Учитель початкової школи . 2018. № 4. С. 40 – 42
17. Довга П.Л. Чому так говоримо // Дванадцять місяців: Настільна книга-календар / Упоряд. Т. Качалова. Київ: Веселка, 2001. 212 с.
18. Дорошенко С.І. Основи культури і техніки усного мовлення: Навчальний посібник. Харків: ОВС, 2002. 143 с.
19. Закон України «Про освіту» (прийнятий Верховною Радою України від 05.09. 2017 р.) стаття 1.
20. Караман С. Методика розвитку зв'язного мовлення. Ознайомлення з мовними нормами // Українська література в загальноосвітній школі. 2004. №2. С. 47–50.
21. Карпалюк В.С., Каньоса П.С., Третяк Н.В. Лексикологія. Фразеологія.Словотвір. Навч.-метод. посібник. Кам'янець-Подільський: ПП Мошак М.І. 2010. 240с.
22. Крикун М. Роль слова в розвитку зв'язного мовлення молодших школярів // Початкова школа. 2003. №11. С. 27–35.
23. Леонтьев А.А., Ф.А.Краснов Психолінгвістический аспект языкового значения //Принципы и методы семантических исследований. Москва: Наука, 1976. С.130-148.
24. Лещенко Г. П. Компетентнісний підхід до вивчення фразеології в загальноосвітній школі // Актуальні проблеми філології та перекладознавства Випуск 10. 2016. С. 108-111.
25. Леонтьев А.А. Психолінгвістический аспект языкового значения //Принципы и методы семантических исследований. М.: Наука, 1999. С.130-

148.

26. Лунь Т.П. Увиразнення мовлення молодших школярів міфологемами // Початкова школа. 2003. № 3. С.44-46.

27. Лунько Н. Вживання фразеологізмів в усному і писемному мовленні школярів // Початкова школа. 2006. № 2. С. 13-14.

28. Львов М.Р. Методика преподавания русского языка в начальных классах: Учеб. пособие. 2-е изд., испр. Москва: Академия, 2000. 464 с.

29. Ляхова Т., І. Белошапка. Фразеологічний матеріал у початковій школі // Початкова школа. 2007. №4. С. 28-31.

30. Методика навчання української мови в початковій школі. За ред. М.С.Вашуленка. Київ : Літера ЛТД, 2011. 364 с.

31. Методика і практика викладання рідної мови в початковій школі / 36 статей. Львів, 2001. 132 с.

32. Методика навчання рідної мови в середніх навчальних закладах: Підручник для студентів-філологів /За ред. М.І.Пентиліук. Київ: Ленвіт, 2000. 264 с.

33. Наумчук М.М. Сучасний урок української мови в початковій школі (Методика і технологія навчання) / М.М.Наумчук. Тернопіль, 2002. 352 с.

34. Освітня програма початкової школи в науково-педагогічному проекті «Інтелект України» цикл І (1 – 2 класи) (науковий керівник Гавриш І.В.).2018.

35. Помирча С.В., Ябурова О.В. Інноваційні технології навчання молодших школярів у контексті реформи початкової освіти // Молодий вчений. Донбаський державний педагогічний університет. № 9.2. 2017. С.13 – 15.

36. Прадід Ю.Ф. Засади укладання фразеологічного словника ідеографічного типу //Мовознавство. 2005. № 4-5. С.35-38.

37. Програми для середньої загальноосвітньої школи 1-4 класи. Київ, 2016. 224 с.

38. Програма з української мови. Система розвивального навчання Ельконіна-Давидова. 1-4 класи. Харків : «Незалежний науково-методичний центр», 2012. 32 с.
39. Романова Р.О. Роль фразеологізмів у збагаченні лексичного запасу школярів // Початкова школа. 2009. № 11. С.9-12.
40. Садова С. Фразеологічні одиниці і мовленнєва компетенція учнів // Вивчаємо українську мову та літературу. 2006. – № 1. С. 22–30.
41. Симониченко Т.А. Використання інноваційних технологій у роботі з молодшими школярами. Рідна школа, 2013. №3. С. 77—78.
42. Сковронська І. Ю. Фразеологізми як складові формування культури моделі мислення та поведінки // Психолого-педагогічні умови розвитку освітнього простору держави. 2013. С. 508-510.
43. Скуратівський В. Березиня. Київ: Рад. письменник, 1987. 278 с.
44. Соловець Л. Фразеологізми як засіб формування культури спілкування школярів // Початкова школа. 2006. №6. С. 19-22.
45. Соловець Л.О. Збагачення мовлення учнів фразеологізмами // Українська література в загальноосвітній школі. 2003. – №4. С.44-49.
46. Соловець Л.О. Робота вчителя початкових класів над фразеологізмами як засіб увиразнення мовлення молодших школярів // Професійна підготовка вчителя початкових класів у контексті гуманізації та гуманітаризації вищої освіти: досвід в умовах коледжу: Зб. наук. Праць. Харків: Каравела, 1999. С. 41-45.
47. Соловець Л.О. Робота над фразеологізмами ввічливості // Початкова школа. 2000. № 3. С.7-9.
48. Соловець Л.О. Робота над фразеологізмами як важливий засіб увиразнення мовлення в структурі мовної підготовки вчителя початкових класів (тези доповіді) // Матер. наук.-практ. конф. “Психолого-педагогічні проблеми підготовки кадрів у системі ступеневої освіти”. Київ, 1999. С. 272-278.

49. Соловець Л.О. Фразеологізми як засіб залучення школярів до витоків української культури // Початкова школа. 2001. № 3. С.38-40.
50. Соловець Л.О. Фразеологізми як засіб залучення школярів до витоків української культури (продовження) // Початкова школа. 2001. № 4. С.26-28.
51. Соловець Л.О. Фразеологізми як засіб залучення школярів до витоків української культури (продовження) // Початкова школа. 2001. № 5. С.12-15.
52. Соловець Л.О. Робота над фразеологізмами як засіб формування культури спілкування молодших школярів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Київ, 2004. 20 с.
53. Соловець Л. Фразеологізм як засіб формування культури спілкування молодших школярів. // Початкова школа. 2006. №6. С.19-22.
54. Сухомлинський В.О. Вибрані твори: В 5 т. Київ: Рад. школа, 1976. – Т.2. – 670 с.
55. Сучасна українська мова / За ред О.Д. Пономарьова. – 2-е видання, перероблене. – Київ: Либідь, 2001. – 468 с.
56. Тесленко О. Фразеологія на уроках рідної мови як етнографічний фактор // Українська мова і література в школі. 2003. № 6. С. 2–3.
57. Третьякова Н. Ситуативна форма вивчення фразеологія // Початкова школа. 2011. № 7. С. 59.
58. Ужченко В. Д., Д. В. Ужченко. Фразеологія сучасної української мови: навчальний посібник. Х.: Основа, 2005. 360с.
59. Українська мова з методикою навчання в початкових класах. – Інтегрований курс: Підручник для педагогічних вузів / За ред А.П.Каніщенко, Г.О.Ткачук. – К.: Промінь, 2003. 232 с.
60. Ушинський К.Д. Вибрані педагогічні твори: В 2 т. Київ: Рад.школа, 1983. Т.І. 488 с.
61. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи. Київ : Академвидав, 2006. 352 с.
62. Фразеологічний словник української мови: В 2 т. – К.: Наукова думка, 1999. Т. 1 – 2.
63. Хмелюк М.М. Міжпредметний матеріал до вивчення лексики в 4 класі //

Укр. мова і література в школі. 1984. № 12. С.46-51.

64. Хорошковська О. Основні напрямки роботи з розвитку мовлення в процесі оволодіння знаннями з мови //Рідні джерела. 2001. № 4. С.18-20.

65. Шамова Р.Л. Робота над фразеологізмами ввічливості // Початкова школа. 2009. № 12. С.15-18.

66. Шкльода В., Лунько Н. Вживання фразеологізмів в усному і писемному мовленні школярів // Початкова школа. 2006. -№2. С. 13-14.